

Üstün Zekalı Olduğu Varsayılan Beş Yaşında Bir Çocuğun Okuma Becerisi Üzerine Durum Çalışması

Özlem BAŞ

*Ankara Maya Koleji Sınıf Öğretmeni
Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD
Doktora Öğrencisi*

www.ozlembas.com

ÖZET

- Üstün zekalı olduğu varsayılan beş yaşında bir çocuğun okuma becerisini betimlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın analiz birimi olan MKÇ ile yapılan okuma çalışmaları video kaydı, gözlem notları, baba ve öğretmeniyle yapılan görüşme kayıtları veri setini oluşturmaktadır. Araştırmanın bulgularından yola çıkarak, okul öncesi dönemde kendi kendine okuma öğrenen üstün zekalı olduğu varsayılan bir çocuğun dil birimlerinden kelime tanımaya dayalı bir okuma stratejisi geliştirdiği ve kelime hazinesinin okuduğunu anlama becerisiyle ilişkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler:

Üstün Zekâ, Dil Edinimi, Okul Öncesi Okuma

1.GİRİŞ

- Okul öncesi dönemde üstün zekalı ve yetenekli çocukları belirlemek amacıyla yapılan araştırmalar öğretmen ve anne baba görüşlerinin önemli olduğunu ortaya koymuştur. Suveren (2006:82) 5-6 yaş grubu çocuklardan üstün yetenekli olanların belirlenmesi amacıyla öğretmenler, aileler ve zihinsel performansın ölçüldüğü belirleme sistemini kullanmıştır. Araştırma okul öncesi dönemde aile ve öğretmen değerlendirmelerinin önemli kriterler olarak dikkate alınması gerektiği sonucunu ortaya koyarken, tek başına yeterli olmadığını ve çeşitli türde, sayıda ölçeğin kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır.
-

-
- ❑ Okul öncesi dönemde üstün zekalı çocuklar açısından dilin kullanımında yaşitlarına nazaran belirgin gelişimsel farklılıklar gözlenebilmektedir. Strang (1960; akt. Bozkurt, 2007: 32- 33) üstün yetenekli çocuklarda dilin kazanımının daha erken yaşta başladığına ve gelişim aşamalarının hızlı ilerlediğine dikkati çekerken normalde 18. ayda başlayan kelimeler arasında bağlantı kurarak cümle oluşturmanın üstün yetenekli çocuklarda 12. ayda görülebildiğini vurgulamaktadır.
-

-
- Bu özellikteki çocuklar soru sorarken ve soruları cevaplanırken kelime bilgisi kazanır; farkında olmadan kelime dağarcığını dünyayı ve çevresindeki insanları anlamak için geliştirir (Uzun, 2004: 31). Sözcük hazineleri sürekli zenginleşmekte ve sözcükleri tam anlamıyla kullanmaktadırlar. Küçük yaşta ve kendi başına okumayı sökmeleri üstün zekalı çocukların başka bir zihinsel özelliğidir (akt. Leana, 2005: 19, Cutts ve Moseley, 2001).
-

-
- Chomsky'e göre çocuklar; dili bisiklet sürmeyi öğrenir gibi öğrenmezler. Çocukların duydukları cümleleri taklit ederek ya da benzetişim yoluyla yeni cümleler üreterek de dili öğrenmeleri mümkün değildir (akt. Zeyrek, 2006:138). Örneğin; bir çocuğun 36 aylıkken babasıyla daha önce yaptıkları hakkında sohbetlerinde, baba olay örgüsünü eksik anlattığında "Hayır öyle söylememiştin!" diye cümleleri düzeltmesi; onda zihinsel açıdan bir farklılık olabileceğini ailesinin gözlemlemesiyle ortaya çıkmıştır.
-

-
- Vygotsky (1978:80) Piaget'in teorisinde öne sürdüğü işlevsel konuşmalara; örneğin çocukların beş yaş civarı "Güneş neden düşmez?" gibi sorularına verilen cevapları genelleymeyeceği için düşünsel becerilerinden uzak olduğunu ileri sürer. Ona göre olgunlaşma ve gelişim öğrenmeyle sağlanır, öğrenmenin sonucu değildir.
-

-
- Zihinsel gelişimle paralel çocukların sordukları bu soruların özellikle üstün zekalı çocuklar açısından entelektüel bilgi edinmek amacıyla sıklıkla sordukları gözlenebilmektedir. Örneğin; yağmurun nasıl yağdığını, araba motorunun nasıl çalıştığını merak eden bu çocuklar, aldıkları cevapları yapılandırırken konuyla ilgili yeni kelimeleri de bağlam içinde öğrenmektedirler.
-

-
- Anbar'a (2004:149) göre 6 yaş öncesinde okumanın kazanımı tıpkı konuşmanın öğrenilme sürecine benzemektedir. Standart bir okuma yöntemi veya aile rehberliği olmadan okumayı öğrenen bu çocukların ortak noktası tümünün tıpkı konuşma gelişiminde izlediği bir - iki kelimelik dönemler gibi basamak basamak okuma becerisini geliştirmesidir. Anbar'ın "doğal yöntem" olarak adlandırdığı bu zihinsel süreç, erken yaşta okumayı kazanan tüm çocuklarda benzer seyretmektedir. Anbar'ın (2004:151) okuma gelişimiyle ilgili diğer bir görüşü de, çocukta linguistik gelişime paralel okuma gelişimi de yetişkin iletişimiyle bağlantılı gitmektedir. Yani bir çocuk küçük yaşlarda anne babasının sesli ifadelerine ve dili kullanma iletişimine nasıl konuşma becerisinde ihtiyaç duyuyorsa, okuma becerisinde de onların geri bildirimleri ve eşliğine ihtiyaç duymaktadır.
-

-
- Okul öncesi dönemde kendi başına okumayı öğrenen çocukların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu çocuklar arasında üstün zekalı olanların ses, hece, kelime ve cümle birimleri hakkında farkındalığının ne olduğu ve anlama düzeyinin betimlenmesi *önemli* görülmektedir. Çalışmada dil edinimiyle ilişkili olarak üstün zekalı olduğu varsayılan beş yaşında bir çocuğun okuma becerisini betimlemek *amaçlanmıştır*.
-

Bu genel amaç doğrultusunda
çalışmanın *alt amaçları* şunlardır:

- Üstün zekalı olduğu varsayılan beş yaşında bir çocuk okuduğu bir metni nasıl anlamlandırmaktadır?
 - Üstün zekalı olduğu varsayılan beş yaşında bir çocuk ses, hece, kelime, cümle birimlerini nasıl okumaktadır?
-

2. YÖNTEM

- Bu çalışmada üstün zekalı olduğu varsayılan beş yaşında bir çocuğun okuma becerisi incelenmiştir. Araştırmaya konu olan MKÇ'nin kendine özgü durumunun çalışılması nedeniyle *bütüncül tek durum deseni* kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:290).
-

2. YÖNTEM

- Araştırmada gözlem, görüşme, doküman analizi yöntemleriyle veriler toplanmıştır. MKÇ'nin sınıf öğretmeni ve babasıyla yapılan görüşme kayıtları, çocukla yapılan çalışmanın video kaydı ve tutulan gözlem notları veri kaydını oluşturmaktadır. Araştırma, elde edilen bu verilerle *sınırlıdır* ve MKÇ'nin durumunu betimlemesi nedeniyle genellenememektedir.
-

2.1. Analiz Birimi

- Araştırmanın analiz birimi olan MKÇ; 13 Ağustos 2003 doğumlu erkek çocuktur. 2008- 2009 eğitim öğretim yılında Ankara Maya Koleji'nde anasınıfına başlamıştır. MÇK 25 aylıkken yuva eğitimine başlamış, 36 aylıkken de okumayı öğrenmiştir. İki yaş civarında araba markalarına olan ilgisinin kelime tanıma ve logo okuma yoluyla ilerlemesi daha sonra bilgisayar klavyesinden harfleri öğrenmesiyle okuma becerisini kazanmıştır. Zamanla kartvizit, gazete gibi malzemeleri okuyan MKÇ, bilmediği kelimeleri metin içinden anlamlandırarak okuma becerisini geliştirmiştir.
-

2.1. Analiz Birimi

- MKÇ'nin dil gelişimindeki bu örneklerin yanı sıra ilgi duyduğu pek çok konuda derinlemesine bilgisi vardır. Yapılan çalışmalarda futbolcuları, onların künye bilgilerini ve takımlarını, Galatasaray'ın oyuncu kadrosunu, Avrupa liglerini saymıştır. Bu durumu babası, televizyon ve futbola olan ilgisinin hafızasının da güçlü olması, bir kez duyduğu ve izlediğini unutmaması sonucu olduğunu vurgulamıştır. MKÇ'nin Ali'nin Dünyası isimli dergiye üye olması sonucu Dünya başkentleri ve bayraklarını oldukça çok sayıda öğrenmiştir. Şu anda beş buçuk yaşında olan MKÇ benzer gelişimsel sıçramaları yabancı dil derslerinde ve yüzme çalışmalarında da sergilediği öğretmenlerinin değerlendirmeleridir. Öğrenciye altı yaşın altında olduğu için henüz zeka testi uygulanmamıştır.
-

2.2. Veri Toplama ve Analiz Süreci

- Araştırmaya konu olan üstün zekalı olduğu varsayılan beş yaşındaki çocuğun okuma becerisini betimlemek amacıyla MKÇ ile okuma çalışmaları yapılmıştır. 1. Sınıf Metin İnceliyorum kitabından seçilen ortalama yüz kelime uzunluğundaki altı hikaye türü, iki bilgilendirici metin ve iki şiir okuma materyali olarak kullanılmıştır. Bu metinlere yönelik; araştırmacı tarafından hazırlanan çoklu zeka etkinlikleri, hikaye haritaları ve çoktan seçmeli sorular MKÇ'nin okuduğunu nasıl anlamlandırıldığını analiz etmek üzere uygulanmıştır. Yapılan çalışmalar video kaydına alınmıştır.
-

2.2. Veri Toplama ve Analiz Süreci

- ❑ Okumada anlamayı değerlendirme okumanın en önemli boyutudur. Anlamanın ölçülmesi ürüne ve sürece dayalı yapılabilir. Sürece dayalı ölçümlerde; okunanı anlatmak ve soru cevap sistemiyle okuma işlemi yapılırken ölçülmeye çalışılır (Akyol,2001:161).
 - ❑ MKÇ'nin okuma metinlerini nasıl anlamlandırdığına ilişkin bulgular; okuma çalışmaları boyunca metinle ilgili açıklamaları ve sorulara verdiği cevaplardan oluşan verilerdir. Okuma becerisi yazma becerisinin çok ilerisinde olduğu için MKÇ'ye yazılı bir ölçme aracı uygulanmamıştır.
 - ❑ Sesli okuma, ölçme değerlendirme aracıdır. İlkokumaya başlayan öğrencilerin okuma düzeylerini saptamada ve okuma ediniminde karşılaşılan sorunların belirlenmesinde yardımcı olur (Baştürk, 2004:124). Bu nedenle MKÇ'nin sesli okuma sırasında karşılaştığı güçlükler okuma hızı, vurgu, tonlama ve noktalama işaretleriyle ilgili farkındalıkları dil birimlerini nasıl okuduğunu örneklemektedir.
-

3. BULGULAR

□ 3.1. MKÇ Metinleri Nasıl Anlamlandırmaktadır?

MKÇ'nin entelektüel bilgisini kullanacağı haberleşme, spor, dünyanın hareketleri, üretim-tüketim konulu metinler okutulmuştur. Bu çalışmalarını 15dk.'lık oturumlarda tamamlayan MKÇ'nin en belirgin özelliklerinden biri sorulara anında cevap vermesi ve daha önce duymadığı bilgilere yönelik akıl yürütmesidir. Özellikle metin içi soruların hemen hepsini hatasız yanıtlayan MKÇ; zaman zaman metinler arası bağlantılar kurup okuduğu başka metinlerden de örnekler anlatabilmektedir.

□ 3.2. MKÇ Dil Birimlerini Nasıl Okumaktadır?

Üzerinde sesli okuma ve anlama çalışmaları yapılan metinlerin dört tanesi bitişik eğik yazıyla, altı tanesi dik temel harflerle yazılmıştır. MKÇ'nin dik temel harfleri kolaylıkla ve hızlı okuduğu gözlenmiştir. Bitişik eğik yazıda bazı harf sembollerini karıştırması ve satır sonunda hece bölmeden kaynaklanan okuma güçlükleri gözlenmiştir. Bu durum; MKÇ'nin okuma esnasında kelime tanıma yöntemini kullandığını ve bitişik eğik yazılı metinlerdeki sembol farklılıklarının onu zorladığı biçiminde yorumlanabilir. Torgesen'e (1986) göre başarılı okuyucular kelime tanıma becerilerini otomatik halde kullanırlar (akt. Akyol, 2001: 140).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

- Uzun (2004:32) dilin kazanımında üstün yetenekli çocukların yaşitlarına göre yüksek düzeyde kelime hazinesi, geniş kapsamlı genel bilgi, güçlü hafıza kapasitesinin dil gelişimindeki farklılıkların göstergeleri olarak nitelemektedir. MKÇ'nin hafıza gücü metinle ilgili olayları ve soruları doğru cevaplamasını sağlarken, akıl yürütme ve muhakeme yeteneği de metinleri nasıl anlamlandırdığını ortaya koymaktadır.
-

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

- ❑ MKÇ'nin okumayı logo okuma yoluyla öğrenmesi ve kelime tanıma becerisine dayalı okuma hızının gelişmesi ile ilgili dil birimlerinden en fazla farkındalığının kelimelerde olduğu söylenebilir.
 - ❑ Araştırmanın bulgularından yol çıkarak okul öncesi dönemde okumayı öğrenen üstün zekalı olduğu varsayılan beş yaşında bir çocuğun; kelime hazinesinin okuma başarısındaki önemli bir değişken olduğu söylenebilir.
-

KAYNAKLAR

- ❑ AKYOL, H. (2001). **Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi**. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- ❑ ANBAR, A. (2004) **The Secret of Natural Readers. How Preschool Children Learn to Read**. USA: Praeger Publishers.
- ❑ BAŞTÜRK, M. (2004). **Dil Edinim Kuramları ve Türkçe'nin Anadili Olarak Edinimi**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ❑ BOZKURT, S.(2007) Okul Öncesi Dönemde Öğretmenleri Tarafından Yaşıtlarına Göre Üstün ve Özel Yetenekli Olarak Aday Gösterilen Çocukların Gelişim Özelliklerinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- ❑ COOK, V. J. and N. NEWSON (1997) **Chomsky's Universal Grammar**. USA: Blackwell Publishers Ltd.
- ❑ HARLEY, T.A. (2008) **The Psychology of Language**. NY: Psychology Pres.
- ❑ LEANA, M.Z.(2005) Üstün Zekalı ve Normal Çocuklarda Yönetmel Fonksiyonlar: Londra Kulesi Testi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim dalı.
- ❑ SUVEREN, S. (2006) Anasınıfına Devam Eden Çocuklar Arasından Üstün Yetenekli Olanların Belirlenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bolu:Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- ❑ UZUN, M(2004) **1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi: Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- ❑ VYGOTSKY, L.S. (1978) **Mind in Society the Development of Higher Psychological Processes**. In M. Cole, V.J. Steiner, S. Scribner, E. Soubberman (Eds.) USA: Harvard University Pres.
- ❑ YILDIRIM A. ve ŞİMŞEK, H. (2006) **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- ❑ ZEYREK, D.(2006) **Dilbilim, Temel Kavramlar,Sorunlar, Tartışmalar**. "Dil Edinimi" (ss. 137-149) A. Kocaman (Ed.) Ankara:Dil Derneği Yayınları.

Teşekkür ederim...
